

Estetisk-filosofiska fakulteten
(Svenska)

Ulrika Ericsson

Läsinlärningsmetoder 1950-2010

Learning to read methods

1950-2010

Examensarbete 15 högskolepoäng
Lärarprogrammet

Datum/Termin: 2010-06-01
Handledare: Annika Åstrand
Examinator: Lena Lötmarker
Löppnummer: X-XX XX XX

Abstract

The aim with this examine job was to investigate witch learning methods that teachers has been using during the years of 1950-2010. The aim was also to investigate when the learning methods was popular. I have got the results by interview five teachers who have all worked during the time of 1950 to 2010.

There is an historic account of how the Swedish subject has been. There is also a description of the similar learning methods that the teachers has been using during the years and also during which time it has been used.

The result of the literature investigation and the interview is that it has been the traditional reading teaching, which means it has been the sound method that has been the most dominant of them all and it is also called the systematic method. The teachers has been using this procedure with in the reading learning which the teachers learned during there education. The teacher has all followed the development of the reading methods.

Keywords: learning to read, sound. method, LTG, Witting-method

Sammandrag

Syftet med det här examensarbetet var att undersöka vilka läsinlärningsmetoder som lärare har använt sig av under åren 1950-2010. Syftet var också att utreda när de olika läsinlärningsmetoderna var aktuella. Resultatet av detta fick jag fram genom att intervjua fem lärare som arbetat under sammanlagt sextio år.

I litteraturgenomgången finns en historisk redogörelse för hur svenskämnet sett ut. Här beskrivs också de olika läsinlärningsmetoder som lärare har använt sig av under åren. Samt vilken tid dessa metoder användes.

Metoden består av kvalitativa intervjuer med fem erfarna lågstadielärare som alla har bedrivit läsundervisning. Resultatet av litteraturundersökningen och intervjudelen är att det har varit den traditionella läsinlärningen det vill säga ljudmetoden som har varit den mest dominant av alla. Den är även kallad den syntetiska metoden. Lärarna har använt sig av det tillvägagångssätt inom läsinlärningen som de fick lära sig under sin utbildning. Lärarna har alla följt utvecklingen av läsmetoderna.

Nyckelord: Läsinlärningsmetoder, Ljudmetoden, LTG, Wittingmetoden.

Sammandrag	0
1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte	2
1.3 Forskningsfrågor	2
• Hur gjorde lärarna för 6 decennier och fram till vår tid när de lärde eleverna i årskurs ett att läsa, det vill säga vilken inlärningsmetod använde de sig av?	2
2. Litteraturgenomgång	3
2.1 Grundskolans förändring	3
2.2 Krävs det förkunskaper för att läsa?	6
2.3 Forskning kring läsundervisning	7
2.4 Historiskt om läsinlärningsmetoder	8
Ljudmetoden	8
Wittingmetoden	8
LTG-Läsning på talets grund	9
Storboksmetoden	9
3. Metod	10
3.1 Urval	10
3.2 Intervjumetod	10
3.3 Tillförlitlighet	10
3.4 Intervjufrågor	11
4. Resultat	11
4.1 Intervju med Arnold	11
4.2 Intervju med Märta	11
4.3 Intervju med Eva	12
4.4 Intervju med Lena	13
4.5 Intervju med Thorleif	13
4.6 Intervju med Anna	14
4.7 Intervjuernas sammanställning	14
5. Diskussion	16
Referenser	18

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Att kunna läsa och är en självklarhet i dagens samhälle. Men i Sverige har läskunnigheten varit relativt stor. På 1600-talet började den allmänna läskunnigheten växa fram. Anledningen till det beror på Martin Luther och reformationen. Han menade att alla människor skulle ha möjlighet att läsa bibeln. Det blev prästerna som ansvarade för att folket skulle lära sig läsa. Undervisningen skedde således i hemmet och kunskaperna prövades via husförhöret och kunde man inte läsa hände det att prästen gav personen ifråga böter. Man fick heller inte konfirmeras, gifta sig eller vittna i ett ting om man inte var läskunnig. (Längsjö, Nilsson 2005 s. 27)

I U19, 1919 års undervisningsplan står det att när man lär barnets läsa ska texterna vara välbekanta för barnet för att det ansågs lättare för barnet att lära sig läsa då. Man använde sig gärna av hemmiljön i läseböckerna. (Längsjö, Nilsson 2005 s.139) Det finns olika sätt att lära sig läsa på, man kallar det för läsmetoder. Men hade en lärare på 1950-talet och en lärare på 2010 samma tillvägagångssätt när han eller hon skulle lära eleverna läsa i årskurs ett? Vi kan referera till vår egen skoltid när vi själva lärde oss läsa men vi var kanske inte medvetna om vilken läsinlärningsmetod som läraren använde sig av för att lära oss läsa.

Hur går läraren egentligen tillväga i sin läsundervisning? Det finns ett antal läsmetoder som läraren kan följa. Den vanligaste metoden är den traditionella läsinlärningsmetoden, även kallad ljudmetoden eftersom man ljudar ihop bokstäverna. Men det finns fler metoder bland annat Wittingmetoden, och LTG dvs. läsning på talets grund. Dessa metoder bygger på olika teorier för hur man som pedagog ska gå tillväga i undervisningen. Jag kommer att presentera läsinlärningsmetoder längre fram i mitt examensarbete. De här metoderna är relativt kända men finns det fler? Kanske finns det fler läsmetoder utan namn, men med ett speciellt tillvägagångssätt i alla fall?

I den här undersökningen kommer jag att granska vilka tillvägagångssätt en lärare använder sig av och har använt sig av när han eller hon ska lära ett barn i årskurs ett att läsa. Undersökningen sträcker sig från nittonhundratalets mitt till nutid. Jag kommer alltså att undersöka vilka läsinlärningsmetoder som lärarna har använt sig av.

Hur har läsinlärningen i de svenska skolorna i årskurs ett sett ut de senaste sextio åren? Vilka metoder har lärarna använt sig av? Hur gick de till väga när de skulle börja med läsinlärning? Eller hade de inget speciellt tillvägagångssätt alls för att lära barnet läsa och skriva? Fanns det egentligen något som hette läsmetoder på nittonhundrafemtioalet?

1.2 Syfte

Syftet med den här undersökningen är att undersöka vilka läsinlärningsmetoder som har funnits över en tidsperiod på sextio år i de svenska skolorna. Det vill säga, vilka läsmetoder vi historiskt har haft i den svenska skolundervisningen.

1.3 Forskningsfrågor

- Hur gjorde lärarna för 6 decennier och fram till vår tid när de lärde eleverna i årskurs ett att läsa, det vill säga vilken inlärningsmetod använde de sig av?
- Hade lärarna samma tillvägagångssätt i sin läsundervisning oberoende vilken tidsepok de undervisade?
- Vilken läsinlärningsmetod har använts flitigast bland lärarna?

2. Litteraturgenomgång

Här följer en presentation av hur svenskundervisningen har sett ut i Sverige. Även läroplanerna introduceras för att få en större inblick i skolans värld. Vad innebär det att lära sig läsa? Det får vi också förklarat i detta avsnitt. Slutligen förklaras läsinlärningsmetoderna som har använts i läsundervisningen.

2.1 Grundskolans förändring

Året 1950 sägs vara gränsen mellan det nya och det gamla inom skolans värld. På grund av andra världskriget hade inte skolan gått framåt i undervisningssyfte. Men nu var kriget slut och man ville se en utveckling av skolan. Sveriges ekonomi hade också varit ansträngd sedan kriget vilket gjorde att eleverna fick använda omoderna läseböcker. Nu hade det gått några år sedan krigets slut och skolan kunde få nya pedagogiska läromedel. (Marklund 1984 s 31) Detta år infördes nioårig skolplikt av riksdagen. (Marklund 1984 s 41)

1962 fick Sverige sin första läroplan, en mycket omfattad och detaljrik sådan som innebar att undervisningen blev mer kontrollerad än tidigare. Innan Lgr62 kom styrdes Sveriges skolor av 1955 års undervisningsplan. Man nu ville man ha ett underlag för hur verksamheten såg ut i skolorna för att ytterligare förbättringar kunde göras. Dåvarande Skolöverstyrelsen tog kontakt med högskolor och lärosäten för att informera blivande lärare hur skolan kunde bli mer pedagogisk i undervisningen. (Marklund 1984 s 43). Efter sju år kom den andra läroplanen Lgr69, den var inte alls så omfattad men möttes dock med motstånd av pedagogerna eftersom den uttryckligen innehöll underlag hur undervisningen skulle bedrivas i minsta detalj och blev komplicerad att följa. (Marklund 1984 s 47) Den tredje läroplanen fick Sverige 1980 den innehöll förändringar inom läsundervisningen, bland annat ansåg man att läsinläringen skulle ske via talet. Helst skulle detta ske genom barnets egna språk, genom barnens berättelser. I Lgr80 ges rekommendationer hur läsundervisningen ska bedrivas på det här sättet. (Längsjö, Nilsson s 77-78). Här följer ett utdrag ut Lgr80 som visar ovanstående författares beskrivningar av läroplanen.

Grundläggande läs och skrivundervisning

Läs och skrivundervisningen innebär att eleverna

- Utvecklar sitt språkliga tänkande, så att de bättre kan föreställa sig människor, situationer och händelser som inte finns i här-

och nusetituationen utan i text och

- Lär sig skriftspråket.

Den grundläggande inläringen förutsätter att eleverna har konkreta utgångspunkter för sitt arbete. Därför bör den första läs- och skrivundervisningen bygga på

- Elevernas egna erfarenheter, upplevelser och intressen,
- Dagligt liv och arbete i skolan och
- Möten med litteratur.

Läsning och skrivning betyder för barnet gärna omkodning från text till tal och från tal till text. För de flesta barn är det ganska lätt att förstå principerna för denna omkodning. Inläring av ljud och bokstäver underlättas, om den knyts till ord i de texter som eleverna läser eller själva skapar i klassen.

Den grundläggande inläringen gynnas om undervisningen ofta tar sikte på både skrivande och läsande. (Lgr80 s 9)

Här syns det att det är metoden LTG, Läsning på talets grund som presenteras längre fram i undersökningen som man vill att läraren ska använda sig av i sin läsundervisning eftersom man vill att barnet ska gå från text till tal och från tal till text. (Lgr80 s 9).

I dag använder vi oss av 1994 års läroplan. När det gäller läsning och skrivning har det inte stått uttryckligen hur undervisningen skulle se ut. Men ett tillägg från 2001 ger tydlig instruktion till hur läsundervisningen ska bedrivas. Begreppen: tolka värdera och reflektera ska ingå i läsundervisningen. (Längsjö, Nilsson, Lpo94 2000 s 78) Lpo94 är utformad så att elevernas kunskaper ska uppnås genom strävansmål och uppnåendemål inom respektive ämne. Dock är Lpo94 tolkningsbar så varje enskild lärare kan bedriva sin undervisning fritt bara man följer läroplanens direktiv. (Lärares handbok 2008 s 35)

Läroplanerna har direktiv hur läraren ska bedriva sin undervisning för att barnet ska lära sig läsa. Men räcker det?

I Svenskläraryrskriften (1987 s 51) skriver Per Olof Svedner att målen i svenska har varit givna under nittonhundratalets början. Men att nu målen har ändrats de senaste decennierna på grund av att forskarna har olika uppfattningar av hur svenskundervisningen ska se ut. Frågor om hur svenskundervisningen kan förbättras har blivit en hjärtefråga för forskarna.

Undervisning är en traditionsbunden verksamhet. En ny lärare imiterar medvetet eller omedvetet de han eller hon själv har mött. Lyckade metodgrepp förmedlas mellan lärare som variationer mellan kända teman. Bra metodik är de arbetssätt som främjar målen. Också en annan utveckling har ändrat förutsättningarna: vetenskapens, forskningens intåg. Under de senaste 20-25 åren har det skett en formlig kunskapsexplosion i och kring svenskämnet.

Citatet handlar om svenskämnets utveckling. Under nästa rubrik fortsätter forskningen inom svenskämnet med läsundervisningen i centrum

I Svenskläraryrskriften (1987 s 51) skriver Per Olof Svedner att målen i svenska har varit givna under nittonhundratalets början. Men att nu målen har ändrats de senaste decennierna på grund av att forskarna har olika uppfattningar av hur svenskundervisningen ska se ut. Frågor om hur svenskundervisningen kan förbättras har blivit en hjärtefråga för forskarna. Citatet nedan handlar om svenskämnets utveckling.

Undervisning är en traditionsbunden verksamhet. En ny lärare imiterar medvetet eller omedvetet de han eller hon själv har mött. Lyckade metodgrepp förmedlas mellan lärare som variationer mellan kända teman. Bra metodik är de arbetssätt som främjar målen. Också en annan utveckling har ändrat förutsättningarna: vetenskapens, forskningens intåg. Under de senaste 20-25 åren har det skett en formlig kunskapsexplosion i och kring svenskämnet.

I Elisabet Franks avhandling kring läsförmågan hos 9-10-åringar redovisar hon att oavsett läsinlärningsmetod är den viktigaste faktorn till att ett barn lär sig läsa lärarens kompetens. Frank poängterar vikten av att rektorerna ska anställa lärare med behörighet på grund av detta ändamål. (Skolverket.se.2009 avhandling Elisabeth Frank)

2.2 Krävs det förkunskaper för att läsa?

Det är mycket väsentligt för barnet att det har förkunskaper om skriftspråket vid skolstarten. Om barnet har fått tillgång till sagor och berättelser från hemmet kan det lättare ta till sig skriftspråkets användning. De barn som haft en uppväxtmiljö med mycket läsning tar till sig bokstäver och ord tidigt. Barn kan även förknippa ordets grafiska utseende med ordets verkliga betydelse därför är det viktigt att man som lärare förklarar att ordets bokstavliga betydelse inte ”ser ut” som det grafiska ordets utseende (Stadler 1998 s15-16)

I sin forskningsrapport ”Literary thinking” från 2005 skriver språkforskaren Judit A Langer att det finns något mer än själva läsandet barnet måste kunna. Hon menar att eleven måste binda samman både språket, litteraturen och tanken för att läsningen ska bli komplett. (Skolverket.se 2005 *Nationellt centrum för språk, läs och skrivutveckling*)

För att barnet ska lyckas lära sig läsa krävs det att barnet har en fonologisk medvetenhet det vill säga att det kan känna igen språkets ljudsystem, men kallas även ljudkänslighet. Eftersom vårt alfabet är uppbyggt av ljud måste därför barnet ha förmågan att komma ihåg och känna igen ”bokstavsljuden” från talet. När barnet sedan ska läsa måste rätt bokstav fogas samman med rätt ljud. För att kunna läsa måste grafemen det vill säga bokstäverna samt fonemen det vill säga ljudet länkas samman. Barnet måste alltså ha förstått denna innebörd (Stadler 1998 s.17-18)

Det är genom läsningen som man kan erövra övrig kunskap i skolan. Att lära sig läsa är därför det första och viktigaste målet för ett barn i årskurs ett. Men det skolan förväntar sig av en sjuårings läsfärdighet är inte så enkelt som man kan tro. (Taube 2 000 s.45)

Enligt Taube (2000:40) är det naturligare för ett barn att tala än att läsa, att tal och språk hör ihop är känt. Taube nämner vidare att det finns fyra områden inom språket som kan vara värdefullt att känna till. Barnet behöver ha alla dessa områden för att bemästra läsinläringen.

Det första området handlar om att barnet ska tala rent, det ska kunna förstå det fonologiska språket det vill säga att barnet förstår de språkliga ljuden.

Det andra området som barnet ska bemästra är den ”talande” vardagsgrammatiken, det innebär t.ex. att barnet ska kunna uttrycka sig i dåtid och nutid i sitt tal. Men det kommer att krävas ytterligare träning inom den talande grammatiken under skoltiden för att läsningen ska lyckas för barnet.

Det tredje området som krävs för läsinlärningen är det område som styrs av den miljö barnet växer upp i. Den handlar om språkets semantiska sida det vill säga ordens betydelse i just det enskilda barnets sociala uppväxtmiljö. Det här området kommer således att förändras under hela livet. Det fjärde området handlar om den pragmatiska sidan hos barnet. Det innebär den språkliga förmågan. För barnet medför det att det ska kunna lyssna och ta hänsyn till andra läsare samt att själv kunna läsa med inlevelse för att kunna fånga läsarens intresse. Även detta område utvecklas under livet.

2.3 Forskning kring läsundervisning

Forskningen kring läsandet har en lång historia bakom sig, där man får det beskrivet vad läsande innebär egentligen. I den forskningen får vi veta hur det går till när vi som barn lär oss läsa. Det är även i den här forskningen som det finns olika ideologier för hur läsandet ska gå till. Och vissa av dessa ideologier kan få konsekvenser för läsandet. Läsinlärningen har ändrats. På 1960-1970-talet började forskarna tro på att barnen som lärde sig läsa även skulle ha förståelse för det de läste. Det vill säga man började göra innehållet i läsinlärningen mer intressant för barnen. Innan dess bedrevs läsundervisningen genom att enbart träna avläsningstekniken där syftet enbart vara att träna sig i att läsa men utan lockande innehåll för eleverna. (Malmgren 2006 s 114)

En internationell läsundersökning som Mats Myrberg presenterade 1994 visar att de bästa läsarna lärde sig läsa mellan åren 1977-1995. Medan dom sämsta läsarna lärde sig läsa på 30-40-talet. Orsaken till detta tycks bero på att eleverna då fick så få år i skolan. På 30-40-talet var skolgången inte längre än sex-sju år, svaga elever hann inte på de åren få den grundläggande läsförståelsen som krävdes för att bli en god läsare. (Skolverket.se. Skolverkets rapport nr 304 s. 35 2007)

2.4 Historiskt om läsinlärningsmetoder

Nedan följer en närmare beskrivning av läsinlärningsmetoderna: Ljudmetoden, Wittingmetoden, LTG och Storboksmetoden. Anledningen till att jag valde presentera just dessa metoder är att alla varit aktuella inom läsinlärningen även om deras auktoritet har varierat under de sextio år som undersökningen bygger på.

Ljudmetoden

Ljudmetoden är den läsinlärningmetod som varit dominant under hela 1900-talet. Det är en mycket strukturerad form av läsinlärning som går ut på att barnet ljudar ihop vokaler och konsonanter med dess ljud till ett ord. Ljudmetoden är syntetisk. Med det menas att man utgår från delarna bokstäverna och ljuden till helheten, alltså ordet. Det är viktigt att läraren presenterar namnet på bokstaven och dess ljud samtidigt för att barnet ska förstå sambandet. När man lär barnet börjar man med fonologiskt lätta ljud, med det menas att man börjar med vokaler som a, i och o först på grund av att de har långa ljud. Det är viktigt undvika att börja med vokalerna u och y eftersom dom har snarlika ljud som lätt kan förväxlas av barnet. Konsonanterna som man börjar med ska ha så kallat hålljud, det innebär att man kan hålla ut ljudet länge i munnen. Dessa konsonanter är m, l, v, s, r. (Längsjö, Nilsson 2005 s 54) Men det är viktigt att barnet har lärt in alla bokstavsljud innan man låter det börja läsa. (Längsjö, Nilsson 2005 s 55) Under första delen av nittonhundratalet använde man sig mestadels av Elsa Beskows texter i sin undervisning. (Längsjö, Nilsson 2005 s53)

På 50-60-talet användes fortfarande ljudmetoden. Men man bytte ut Elsa Beskows skrifter mot svårare och mer pedagogiska texter. Orsaken till detta var att Skolöverstyrelsen tyckte att orden som använts tidigare var för lätta för barnen. De flesta läsläror som har utvecklats efter 1950-talet har sin grundstomme i den traditionella ljudmetoden. (Längsjö, Nilsson 2005 s. 53)

Wittingmetoden

Wittingmetoden eller som den också kallas psykolingvistiska metoden introduceras på 1970-talet. Den är grundad av specialläraren Maja Witting och metoden bygger på att barnet ska vara helt säker på avkodningen. Man börjar med att lära in vokalerna. När barnet har övat in dem ordentligt får det börja träna på konsonanterna, dock efter en bestämd ordningsföljd. Läraren låter barnet binda ihop vokaler med konsonanter till betydelselösa ord. Anledningen till detta är att betydelselösa ord inte stör träningen mellan bokstaven och språkljudet. (Längsjö, Nilsson 2005 s. 62-63)

LTG-Läsning på talets grund

LTG-metoden skapas av Ulrika Leimar i början av 1970-talet och används fortfarande. Det är en analytisk läsinlärning. Begreppet analytisk innebär att man utgår från helheten det vill säga texten. Därefter plockar man isär den till ord och bokstäver och slutligen sätter man ihop bokstäverna till ord och slutligen till texten igen. Läraren använder ett blädderblock där barnen får diktera en gemensam upplevelse de haft. Därefter läser barnen i kör berättelsen de skapat tillsammans. Sedan tittar man på stor bokstav och punkt samt mellanrum. Läraren drar efter det kopior av texten som eleverna får ha i läxa. Det är nu som den individuella undervisningen börjar. Enligt Leimar kunde texten anpassas till det enskilda barnets behov beroende på vart barnet befann sig i sin läsutveckling. (Längsjö, Nilsson 2005 s. 63-65)

Skillnaden mellan dessa båda ”helordsmetoder” är att LTG-metoden bygger på både innehåll och förståelse medan Wittingmetoden består av avkodning utan innehåll vilket resulterar i flyt i läsningen. (Skolverket.se Skolverkets rapport 304 s. 34.2007)

Storboksmetoden

Storboksmetoden kommer från Nya Zeeland och dess grundare är Don Holdaway. Metoden introducerades i Sverige på 1990-talet. Den innebär att läraren läser ur en storbok där alla barn kan se de gigantiska bilderna och texten. Syftet är att alla barn oavsett om de kan läsa eller ej följer med i texten och läser högt gemensamt. Holdaway vill på så sätt skapa en harmonisk miljö. Metoden bygger på samma princip som LTG-metoden men här utgår barnen från bilderna för att kunna förstå texten. (Längsjö 2005 s. 7)

3. Metod

3.1 Urval

Jag valde kvalitativa intervjuer därför att jag anser att man får en personligare prägel av ett samtal än en skriftlig enkät.

Min undersökning bygger på kvalitativa intervjuer med sex lågstadielärare som alla har undervisat i olika tidsperioder under ramen av sextio år. En av lärarna började sin karriär på 40-talet medan två av dem började på 50-talet. Den fjärde och femte av de intervjuade började på 1965 och 1973. Och den sjätte läraren blev klar 1993. Det innebär att alla de intervjuade har varit med om utvecklingen av läsinlärningen. Det vill säga från 1950-talet fram tills i dag. Jag valde medvetet ut dessa sex lärare för att de hade lång erfarenhet av läsinlärning. Jag fick kontakt med dem genom att de alla är mer eller mindre bekanta med mig. Syftet med att jag inte valde att intervju nyutbildade lärare var just det att då hade jag inte fått svar på mina frågeställningar. Ett annat syfte till att jag valde just dessa lärare är att de täcker upp hela den aktuella perioden där de olika läsinlärningsmetoderna figurerar.

3.2 Intervjumetod

Intervjuerna skedde alla genom telefonsamtal. Det berodde främst på att det var långa avstånd till alla lärarna jag intervjuade. Intervjuerna är konfidentiella det innebär att bara jag har tillgång till personuppgifter. (Patel, Davidson s 63) Jag presenterade mig och berättade om mitt examensarbete. Jag frågade om det gick bra om jag gjorde en intervju. Jag använde mig av högstandardiserade frågor för att alla lärare som jag intervjuade skulle få samma utgångspunkt i sina respektive svar. Det betyder att man ställer exakt lika frågor i samma ordningsföljd till varje intervjuad person. (Patel, Davidsson 2000 s.61) Men jag använde mig av låg grad av strukturering som innebar att jag efter de högstandardiserade frågorna kunde ställa individuella följdfrågor. Varje samtal tog cirka trettio minuter. Själva intervjutiden under denna halvtimme varierade dock mellan de intervjuade lärarna eftersom de flesta gärna ville berätta ingående om sitt yrkesliv. Jag antecknade svaren för hand efter respektive fråga under själva intervjun. Jag använde mig sedan av det materialet till denna undersökning.

3.3 Tillförlitlighet

När man gör en intervju måste man tänka på att själva intervju-effekten kan påverka tillförlitligheten. Orsaken till detta beror på att den som intervjuas förväntas prestera information till intervjuaren. (Patel, Davidson 2000 s. 87) Enligt Patel, Davidson (2000:87)

kan man inte säga att ett svar är rätt eller fel vid en intervju. Man kan heller inte skylla på den intervjuade eftersom man själv har ett ansvarstagande i intervjun.

3.4 Intervjufrågor

- Vilket år blev du färdigutbildad lärare?
- Vilken läsinlärningsmetod använde du dig av i din första undervisning?
- Har du använt andra läsmetoder och vilket år gjorde du det?

4. Resultat

Här får vi följa sex lärares läsundervisning från deras tid då de var nyblivna lärare fram till deras pension respektive nuvarande undervisning. Vi får ta del av respektive lärares berättelse om vilka läsinlärningsmetoder de använde och använder sig av.

4.1 Intervju med Arnold

Arnold blev färdig lärare 1941. Han berättar att han aldrig har använt sig av någon speciell läsinlärningsmetod i sin svenskundervisning. I alla fall fanns det inget namn på någon metod utan han har använt sig av det tillvägagångssätt som han fick lära sig under sin lärarutbildning. Han berättar att eleverna fick lära sig ljudmetoden ihop. Vi kom båda fram till att det var ljudmetoden som han hade använt sig av under hela sitt yrkesliv. Däremot har läromedlen blivit bättre och mer pedagogiska med tiden tycker Arnold. Han nämner att han egentligen är speciallärare för han hade gått en påbyggnadsutbildning. Arnold blir förundrad då jag ställer frågan om vilka läsmetoder han har använt sig av. Han anser att det finns väl bara ett sätt att lära sig läsa på. Han menar att den traditionella läsinläringen det vill säga ljudmetoden är så pass bra att det inte fanns anledning att ändra på den läsundervisningen. Jag frågar Arnold om han känner till LTG och Wittingmetoden men trots att Arnold jobbat som lärare fram till några år in på 70-talet har han ingen kännedom om vare sig LTG eller Wittingmetoden. Jag förklarar kortfattat hur metoderna fungerar. Arnold säger att även om han hade känt till dem skulle han ändå ha använt sig av ljudmetoden, eller som Arnold säger ”den vanliga metoden” fungerar så varför ska man inte använda den?

4.2 Intervju med Märta

Märta blev färdig lärare 1947. Hon berättar att hon blev utbildad till att använda sig av den traditionella läsundervisningen Det var ljudmetoden som var aktuell på den tiden. Men Märta som jag själv hade som ”fröken” använde sig av sin egen påhittade metod som liknade LTG

metoden redan på 1950-talet. Märta berättar att hon som nyutbildad på 1950-talet hade samlat sina elever på golvet i en ring. De satt där och barnen dikterade och hon skrev på ett stort papper då en man från dåvarande skolöverstyrelsen plötsligt kom in. Han undrade om barnen inte hade någon lärare? Märta fick stiga upp från golvet och berätta om sin påhittade läsundervisning. Tillsyningsmannen från skolöverstyrelsen blev dock imponerad av hennes undervisning. För Märta kändes det spännande och nu fick hon ju bekräftelse att hennes egen metod dög. Det var en mycket tidig form av LTG hon hade använt! Märta fortsätter sedan på det spåret. På 1970-talet får hon en utbildning i Ulrika Leimars metod LTG. Men Märta tyckte inte den metoden var så ny, hon hade ju redan använt sig av den undervisningen sedan 1950-talet. Men hon kommer ihåg att de hade ett personalmöte på 1980 som handlade om den nya läroplanen. Rektorn sa att hur läsinläringen skulle gå till bestämde läraren själv men att den skulle ske via talet och att man skulle utgå från barnets språk. För Märta blev det ingen skillnad hon fortsatte undervisa med LTG-metoden fram till dess hon pensionerades på 1986. Jag frågar om hon känner till Wittingmetoden som kom på 70-talet och det gör Märta men hon tyckte den verkade ”rörig” och så ansåg hon att LTG fungerade så bra att det inte fanns någon anledning i att byta till någon annan metod. Märta poängterar dock att ”det viktigaste med läsinläring är att barnen har roligt under tiden de lär sig läsa”.

4.3 Intervju med Eva

Eva blev utbildad lärare 1950. Eleverna får sin läsundervisning av Eva med hjälp av ljudmetoden eftersom det var den metod studenterna fick lära sig på lärarutbildningen. Eva säger att hon använde Elsa Beskows texter några år sedan byttes läromedlen ut mot Stina Borrmans läromedel, ”Nu ska vi läsa”. Eva tycker att Borrmans läromedel var mycket bra! Eva använder sig av ljudmetoden ända tills 1978, då hon gick en kurs i LTG. Eva berättar att hon tyckte det var spännande att lära sig undervisa på ett annat sätt som LTG innebär. Eva poängterar att vid barnens diktering vid LTG var det extra viktigt att skriva på blädderblocket vem som sagt vad. Till exempel. Jag har gått till skolan sa Monika. LTG-läsningen hänger på talets grund. Den ”nya” metoden använde hon sig av fram till sin pensionering på 1990-talet. Att hon höll fast vid LTG-metoden i tolv år utan att byta tillbaka till ljudmetoden trots att hon tycker den metoden är bättre anser hon bero på att hon blivit så ”inkörd” på just den metoden. Eva känner till Wittingmetoden men har ingen utbildning inom metoden. Hon har aldrig varit intresserad av att pröva Marja Wittings metod för hon tycker upplägget med ”nonsensord” är

trist och innehållsfattigt för barnen. Eva anser att det ska vara roligt och spännande att lära sig läsa.

4.4 Intervju med Lena

Lena blir examinerad lärare 1965. Hon berättar att läsundervisningen sker med hjälp av ljudmetoden när hon undervisar eleverna, dock måste hon individanpassa ljudmetoden eftersom den inte passar alla barn. På slutet av 1960-talet provar Lena en metod som kallades ordbildningsmetoden. I den metoden utgår man från bilder där barnet får koppla ihop bilder med orden. Lena tycker inte metoden var bra. Hon anser att metoden lämpar sig bäst för barn på särskolan. Lena undervisar med hjälp av ljudmetoden tills på 1970-talet då Lena börjar använda sig av Wittingmetoden efter en utbildning i metoden. Men hon ansåg att metoden var alldeles för petig och tog för lång tid, dessutom tycker Lena att metoden inte är tillräckligt ”rolig” för barnet. Hon menar att det ska vara lockande att lära sig läsa och att ”nonsensorden” tar bort upptäckarglädjen för eleverna. Hon berättar att det finns prestige i att använda Wittingmetoden, enligt lärarna ska man enbart hålla sig till Wittingmetoden utan att blanda in andra metoder. Lena har även provat LTG som hon introducerades via en fortbildning efter att den nya läroplanen kom 1980. Lena berättar att de skulle utgå från barnens berättelser och läsinläringen skulle ske via talet enligt läroplanen. Men på den skola Lena jobbade fick lärarna bestämma fritt vilken metod de skulle undervisa i, så efter ett par år med LTG börjar hon åter undervisa med ljudmetoden. Hon anser dock att av alla läsinlärningsmetoder hon har provat är det ljudmetoden som är den bästa, den känns trygg att använda för jag vet att den fungerar säger Lena. Ljudmetoden har hon använt sig av tills 2009 då hon har gick i pension.

4.5 Intervju med Thorleif

1973 blev Thorleif utbildad lärare. Han berättar att han började sin läsundervisning med Wittingmetoden. Den var väldigt populär på 1970-talet och den fick de lära sig på lärarutbildningen. Men Thorleif tycker inte metoden var bra eftersom den bygger på betydelselösa ord. Torleif tycker att läsningen ska vara meningsfylld och intressant och Wittingmetoden uppfyller inte det. Så efter några år börjar Thorleif att undervisa med ljudmetoden istället. På 1980-talet går han en utbildning i LTG eftersom eleverna ska lära sig läsa via talet. Thorleif använder sig av LTG på 1980-talet men återgår till ljudmetoden igen efter några år. Anledningen till detta var att det gått några år sedan läroplanen kom med nya direktiv om hur läsundervisningen skulle bedrivas och rektorn ansåg att läraren själv kunde avgöra vilken metod han/hon ville undervisa i. Även Thorleif anser att ljudmetoden är den

metod som håller längst i undervisningssyfte. Han understryker att det måste finnas en mening för barnet med läsningen. Det Thorleif menar är att barnet ska veta tidigt vilka positiva effekter som läsandet innebär och han anser att den effekten hade inte Wittingmetoden. Han brukar utgå från barnets intresse i sin läsundervisning och tror på en individuell undervisning. Torleif använder sig nu av ljudmetoden i sin undervisning eftersom han tycker att den metoden fungerat bäst av läsinlärningsmetoder. Thorleif tror att ljudmetoden kommer tillbaka mer och mer men på ett nyanserat sätt.

4.6 Intervju med Anna

Anna blev färdig lärare 1993. Under lärarutbildningen blev hon bekant med ljudmetoden, LTG, Wittingmetoden och storboksmetoden. Men lärarna på lärarutbildningen rekommenderade ljudmetoden till studenterna, så när hon började undervisa använde hon sig därför av ljudmetoden, det har hon fortsatt med eftersom hon anser att den metoden fungerar bäst. Men däremot berättar Anna att hon kan blanda ljudmetoden med inslag av LTG-metoden. Det Anna menar är att hon ibland kan låta eleverna berätta en gemensam saga som Anna skriver på ett blädderblock som eleverna läser gemensamt och därefter får de varsin läxa på orden hon skrivit upp. Anna gillar att ta för sig det bästa av metoder och sätta ihop till sitt eget material, hon tycker inte att man måste hålla sig så strikt till en metod utan anser att huvudsaken är att läsningen lyckas för barnet. Men hon säger ändå att det är ljudmetoden som hon vill fortsätta med.

4.7 Intervjuernas sammanställning

Resultaten av de fem intervjuerna med lågstadielärarna visar tydligt att de i stort sett följt de aktuella läsinlärningsmetoderna som fanns vid respektive tids läsundervisning under åren 1950-1910. Lärarna började undervisa med metoden de hade med sig från sin lärarutbildning. Arnold som är äldst bland de intervjuade höll sig till ljudmetoden under hela sitt yrkesliv fram till sin pensionering i början av 1970-talet. Arnold säger att, varför byta metod när det fungerar så bra som det gör. Han har lärt elever i över trettio år att läsa med ljudmetoden och han tycker att det fungerat bra.

Märta som började 1947 började likt Arnold med ljudmetoden. Men hittade på sin ”egen” läsinlärningsmetod som påminde mycket om LTG. Hon var lite före sin tid med sin nya form av undervisning. Märta tror på att barnen lär sig läsa om de samtidigt har roligt. Hon lämnade

ljudmetoden för att pröva något nytt. Märta tyckte det kändes spännande att laborera själv inom läsinläringen. Det var ovanligt på den tiden att man avvek från den traditionella ljudmetoden eftersom de nya metoderna inte hade blivit presenterade i läsundervisningen.

Eva hade också följt läsinläringarnas mode, som innebar att ljudmetoden blev hennes metod till på 1970-talet då hon började med LTG efter att rektorn på hennes skola uppmanat till utbildning inom LTG som var den nya läsinläringen. Lena började likt de andra lärarna med ljudmetoden som hon tyckte var bra. Och på 1970-talet kom ju även LTG och Wittingmetoden. Lena har precis som de övriga lärarna vågat pröva de nya och trendiga läsmetoderna.

Thorleif kom ut som nyexaminerad lärare i början av 1970-talet och är den enda av lärarna som inte började med ljudmetoden. Men det stämmer ju med tiden eftersom det var just då som de nya metoderna LTG och Wittingmetoden blomstrade. Men Thorleif berättar att han idag använder sig av ljudmetoden men betonar att han använder modernare inslag i metoden än vad lärarna gjorde i 1900-talets början. Anna gör likt Thorleif och använder ljudmetoden fast hon gärna blandar in andra inslag i metoden. Sammanfattningsvis har alla lärarna följt respektive läsinlärningsmetod som hörde till den tidsperioden då den aktuella metoden var modern.

5. Diskussion

Tack vare de sex intervjuerna och litteraturen har jag fått svar på mina frågor. Jag har fått en klar bild över läsinlärningsmetoderna. Nu vet jag vilka metoder som har präglat läsundervisningen och vid vilken tid vederbörande metod uppkom och utövades. Under hela 1900-talet använde man sig av ljudmetoden i svenskundervisningen. Metoden moderniserades dock med åren. På 1970-talet började helordsmetoderna LTG och Wittingmetoderna att komma in i läsundervisningen det skedde med hjälp av fortbildning där lärarna fick utbildning inom de nya läsinlärningsmetoderna. I dag är det fortfarande ljudmetoden som används mest. Men även LTG, Wittingmetoden och storboksmetoden används parallellt med ljudmetoden.

Naturligtvis hänger läsinlärningen samman med samhällsutvecklingen. Under första delen av 1900-talet börjar samhället reagera på att barnen måste få en större läskunskap. I och med 1919 års undervisningsplan blev läsningen roligare för barnen eftersom man skulle anpassa läseböckerna efter barnens vardags liv. Barnen kunde känna igen sig i texterna, man har använt sig av ljudmetoden under hela 1900-talet. Jag tycker det är ganska fascinerande att ljudmetoden har hållit som läsundervisningsmetod så pass länge som över ett sekel. Det visar att det är ett tillvägagångssätt som har fungerat över tid. Sen är det upp till läraren att göra metoden till sitt eget undervisningsmaterial. Man kan anpassa ljudemetoden så den blir individualiserad och passar alla barn.

Det finns en förklaring varför Sveriges skolor var lite ”gammalmodiga” med sin läsundervisning. Andra världskriget hade gjort att Sveriges grundskolor stagnerat under många år. Att utveckla läsinlärningen fick vänta och fortfarande användes omoderna läseböcker. Men nu var kriget slut och riksdagen kunde ägna kraft åt skolans utveckling. Man förnyade läseböcker så det passade 1950-talet, till exempel kom Stina Borrmans färgglada bok ”Nu ska vi Läsa”.

På 1960-talet fortsatte man att utveckla skolundervisningen. Genom Lgr69 kom nya rön om hur läsningen skulle gå till i skolan men de nya bestämmelserna fick mycket kritik från pedagoger som ville undervisa utan hård styrning från myndigheter. Kanske gjorde detta kraftiga motstånd att man på lärarutbildningarna började lära ut andra metoder som LTG, Wittingmetoden och Storboksmetoden. Dock berättade läraren Lena i intervjun att det ligger en dold kod bland lärarna att man ska hålla sig strikt till speciellt Wittingmetoden. Använder

man sig av läran ska man hålla sig till den. Detta synsätt sågs speciellt på 1970-talets slut. Jag kan tänka mig att det kan ligga lite prestige i hur strikt man ska förhålla sig till Wittingmetoden för den skiljer sig ju väsentligt från de andra metoderna eftersom man använder sig av ”nonsensord”. Enligt intervjuerna är det LTG som har varit den dominerande av LTG och Wittingmetoden. Man kan se tydligt i Lgr80 att det är LTG som man vill att pedagogerna ska använda sig av i läsundervisningen. (Lgr80 s 9) Min egen läsundervisning i början av 1980-talet präglades av LTG-metoden. Dock hade jag redan lärt mig läsa innan jag började skolan, mina anhöriga hade lärt mig läsa med hjälp ljudning. Så man kan säga att jag lärde mig läsa genom ljudmetoden och fick en upprepning med LTG-metoden! I Lpo94 finns inga direktiv om vilka läsmetoder som ska användas i grundskolan. Det är upp till läraren själv vilka metoder han/hon vill använda sig av. Huvudsaken är att strävansmålen och uppnåendemålen uppfylls. Men som jag tidigare har nämnt är det ljudmetoden parallellt med både LTG, Wittingmetoden, Storboksmetoden som används idag.

Som blivande lärare skulle jag använda mig av ljudmetoden eftersom den är väl beprövad sedan nittonhundratalets början. Det skulle kännas tryggt att hålla sig strikt till ljudmetoden några år, sedan skulle jag vilja experimentera med inslag av andra metoder precis som Anna gör. Under min verksamhetsförlagda utbildning samt vikariat inom skolan har jag sett att ljudmetoden används flitigt, jag har däremot inte stött på Wittingmetoden i praktiken. Jag skulle gärna vilja se hur Wittingmetoden bedrivs i verkligheten och inte enbart via teoretiska studier och därefter bilda mig en egen uppfattning av metoden. Några av de intervjuade lärarna gillade inte Wittingmetoden på grund av att den var petig, innehållslös och tidskrävande. Så just därför att den har fått så mycket kritik skulle jag gärna vilja testa metoden själv i framtiden.

Längsjö (2005 s 67) har beskrivit läsinlärningsmetoderna och användandet av dessa. Man får en tydlig bild av sambandet mellan läroplaner och läsinlärningsmetodernas tillämpning under den aktuella undersökningsperioden. Upptäckten i den här undersökningen är att läroplanernas utformning löper parallellt med läsinlärningsmetoderna och läroplanernas utformning har ett samband med samhällets utveckling. Resultatet av denna undersökning är att jag har fått kunskap om hur lärarna har bedrivit sin läsundervisning. Vilka läsmetoder de har använt sig av och vilken tidpunkt de använde sig av respektive läsinlärningsmetod. Jag anser att lärarna verkade styrda att använda till exempel LTG på 1980-talet eftersom

läsinlärningen skulle bygga på talet enligt Lpo80 Som blivande lärare idag kan jag själv välja vilken läsinlärningsmetod som passar mig så länge jag följer läroplanen.

Lärarna i undersökningen tyckte alla utom en att ljudmetoden var den bästa metoden. Jag tycker det verkar som att ljudmetoden är den metod som man tryggt kan gå tillbaka till om de ”nya” metoderna inte fungerar. Under min lärarutbildning på Karlstads universitet har vi inte fått någon information om att någon ny revolutionerande läsinlärningsmetod ska vara på gång, men säkert kommer det nya metoder i framtiden.

Referenser

Läraryrket, *Lärarens handbok*, 2008 Lund. Studentlitteratur.

Längsjö, Eva & Nilsson Ingegärd, 2005 *Att möta skriftspråket*. Lund: Studentlitteratur.

Malmgren, Lars-Göran, 1996 *Svenskundervisning i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Marklund, Sixten, 1984 *Skolan förr och nu*. Stockholm Liber: Utbildningsförlaget.

Patel, Runa & Davidson, Bo 2000: *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.

Stadler, Ester, 1998 *läs och skrivinläring*. Lund: Studentlitteratur.

Skolöverstyrelsen, 1980: Lgr80. Stockholm: Liber Utbildningsförlaget.

Taube, Karin, 2000 *Läsinlärning och självförtroende*. Stockholm: Norstedts.

<http://www.skolverket.se> 2009. Frank, Elisabet. <http://hdl.handle.net/2077/20083>.

<http://www.skolverket.se> Langer,A, Judit. *Nationellt centrum för läs och skrivutveckling*. Hämtad: 2010-05-31.

<http://www.skolverket.se> Mats Myrberg. *Skolverkets rapport 304, 2007*. Hämtad 2010-05-31.

<http://www.skolverket.se> Svedner, Per-Olof. *Svenskläraryrskrift 1987*.

